

KRITIK: MISSHANDELN AV HANS FALLADA

I samband med återutgivningen av Hans Falladas böcker har jag läst praktiskt taget allt som skrivits om honom på de svenska rikstidningarnas kultursidor, jämte en prisad essä – texter som nästan alla rymmer mängder med fel. Något som i sin tur beror på skribenternas oförmåga att läsa innantill, jämte slarv, kunskapsbrist och obefintlig faktakontroll.

2014 publicerade psykiatriprofessorn Klaus-Jürgen Neumärker ett imponerande verk på drygt fyrahundra sidor om Fallada och hans sjukdomshistoria: *Der andere Fallada*. Där man redan på omslaget bland annat kan läsa att Fallada vistades tre gånger på psykiatriska kliniker.

När denna bok når *Dagens Nyheter* skriver Jens Christian Brandt, med hänvisning till just Neumärker, att Fallada tvångsvårdats inom psykiatrin tjugotre gånger (2015-02-21).

Brandt och jag har alltså begått samma bok men den stora skillnaden är att DN-medarbetaren inte förstått vad han påstår sig ha läst.

Således följer det av bara farten att Fallada, enligt Brandt, skrev sitt postumt publicerade epos *Jeder stirbt für sich allein* på Charité sjukhuset. Vilket inte äger någon som helst grund i verkligheten. Precis som när Jonas Thente i samma tidning påstår att Fallada var "internerad på sinnessjukhuset Neustrelitz" (2015-02-21), trots att något sådant aldrig existerat. Att Thente dessutom stavar samma namn på olika sätt i sin text, påstår att propagandaminister Joseph Goebbels hette Hans i förnamn (!), och att Fallada skrev *Jeder stirbt für sich allein* "ett år före" sin död, tyder knappast på någon större noggrannhet.

Även i *Svenska Dagbladet* är kvalitén genomgående låg. Deras falladerier inleddes med en understreckare signerad Daniel Hjorth (2010-01-11), som påföljande år utvidgade den till ett helt kapitel i essäboken *Mixture*. Ett kapitel som för övrigt lovprisas av Gabriella Håkansson i *Dagens Nyheter* (2012-01-25).

Hjorths båda texter lämnar tyvärr allt övrigt att önska. De är ytliga, svepande och ofullständiga, och saknar dessutom ofta väsentliga ortsangivelser. Vi får alltså inte veta att Fallada föddes i Greifswald, och om den berömda duellen där Fallada (som tonåringen Rudolf Ditzen) dödade sin kamrat heter det felaktigt att gossarna "skaffade pistoler". Att det rörde sig om en gammal revolver och ett mycket finkalibrigt gevär har dock gått Hjorth spårlöst förbi, liksom att den tragiska

händelsen ägde rum i Rudolstadt. Att godsens där Fallada senare arbetade låg i Schleswig-Holstein, östra Tyskland och dagens Polen får vi heller inte veta, ej heller att fängelset där han satt i två år för bedrägeri låg i Neumünster. En stad där han både förvärvsarbetade och samlade material till romanen *Bauern, Bomben und Bonzen* efter avtjänat straff – omständigheter som likaså lyser med sin frånvaro hos Hjorth.

Om den boken säger Hjorth blott att den handlar om ett "bondebråk i Pommern", istället för att ge en korrekt beskrivning av den våldsamma bondebojkotten av Neumünster, vars rättsliga efterspel Fallada bevakade för lokaltidningen. För att därefter förlägga berättelsen till den fiktiva staden Altholm i Pommern. Och om Falladas älskade hus i Carwitz skriver Hjorth bara att det var "en stor gård med sjöläge". Det gäller med andra ord att göra det lätt för sig; och slippa anstränga sig.

Men det blir naturligtvis inte bättre när SvD:s egna medarbetare skriver om Fallada. Således påstår Kaj Schueler (2013-02-11) att Fallada "bosatte sig efter kriget i den sovjetiska sektionen av Berlin. Där fann han en frände i den blivande östtyska kulturministern, poeten Johannes R Becher".

Detta är en felaktig förenkling. I själva verket var det så att Becher kontaktade den utblottade Fallada som han aldrig träffat tidigare, gav honom skrivuppdrag, och ordnade så att han fick bo i en av regimen rekvirerad villa på dåtidens Eisenmengerweg, eftersom hustruns lägenhet i Schöneberg var bombskadad. Flytten till villan ägde rum i november 1945, och det var här han skrev *Jeder stirbt für sich allein* under tjugofyra rusiga dagar med början den trettionde september 1946. Varefter han lades in på Charité den sjunde december, följt av ett "nödhospital" i en skola, för att aldrig mer komma hem.

Att Fallada under året på Eisenmengerweg åkt "in och ut på kliniker" vet bara Daniel Hjorth. Däremot vistades han femtiofyra dagar på en kuranstalt i Westend, och omkring en månad på ett *Behelfskrankenhaus* ungefär en kilometer norr om bostaden.

Intresset för Fallada växer och nu kommer en stor artikel i SvD, där Anders Q Björkman berättar (2014-07-13) att Fallada/Ditzen skrivit oanständiga brev till en flicka, brev som utlöste hans problempåstämning och tvingade honom till vård och skolgång på annan ort. Men så var det inte eftersom de anonyma breven skrevs till hennes föräldrar, som ombads gå till en viss plats i Leipzig där de kunde se unge Ditzen knulla med deras dotter. Och slarvet bara fortsätter: några årliga familjesemestrar i utlandet finns det inga belägg för, och gymnasiet i Rudolstadt var ingen internatskola som Björkman hävdar. Varefter han i nästa andetag låter fyrtionio dagar på psyket litet svepande bli två års "tvångsvård på sinnessjukhus", varpå han "får praktik på en bondgård" – när det i verkligheten var så att han efter kurvistelsen genomgick en tvåårig lantbruksutbildning. Följt av det felaktiga och överdrivna påståendet att Fallada "hela sitt vuxna liv åker ... in och ut på psykiatriska kliniker". Trots att de flesta av hans många missbruksrelaterade kurer och behandlingar ägde rum frivilligt på olika "hälsohem" och sjukhus.

Björkman kan heller inte skilja mellan pistol och revolver, och riktigt dråpligt blir det när han skriver att ett Teschinggevär har en räckvidd på sjuttio meter; rätt siffra ska vara tio meter, max tjugo. Och slutligen påstår han att Fallada både var "modig" och besatt "civilkurage" – två egenskaper som Fallada definitivt *inte* visade prov på.

Nog med kritik av SvD: Martin Lagerholms text om paret Pinneberg (2014-09-11) höjer sig däremot över mängden!

Ett annat fel som ofta dyker upp på kultursidorna handlar om ekonomin i Tyskland under mellankrigsåren. Här påstår många, som exempelvis Fredrik Persson-Lauhusen i *Aftonbladet* (2014-12-19), att landet led svårt av hyperinflation under det tidiga 1930-talet. Vilket är helt galet, eftersom hyperinflationen hävdades med penningreformen i november 1923. Och å propos tidigt 1930-tal så kan *Expressen* i en osignerad kulturartikel på nätet (2015-07-12) konstatera att romanfigurerna Emma och Johannes Pinnebergs (med felstavat efternamn) var "två tyska ynglingar", av vilka den ene väntade barn.

Man tar sig onekligen för pannan. Det är lika häpnadsväckande som när Marie Pettersson (som också utnämnt Fallada till "regimkritiker, bråkmakare och antinazist") påstår i *Helsingborgs Dagblad* (2016-03-01) att *På livstid* "nu kommit i nytugåva i moderniserad översättning av Knut

Stubbendorff", som då hade varit död i fyrtionio år...

Slarv, javisst. Men man kan ju faktiskt läsa igenom sina krior innan man publicerar dem! Något som även ansvariga kulturredaktörer borde göra. Och detsamma gäller Falladas svenska förlag som i sin marknadsföring av *Varg bland vargar* (2015) påstår att Weimarrepubliken föll innan den ens utropats.

- Efter Tysklands nederlag i första världskriget och Versaillesfredens förödmjukande villkor föll Weimarrepubliken samman.

Säkert tycker en och annan att jag är överdrivet petig men det finns en mycket allvarlig tanke bakom den här genomgången, eftersom jag vet att anförda artiklar – som tyvärr också lagts ut på nätet – används i undervisningen. För att med tiden troligen hamna som "faktaunderlag" i C-uppsatser, läromedel, uppslagsverk och avhandlingar. Och då är vi riktigt illa ute.

Det har aldrig någonsin i mänsklighetens historia varit så lätt som idag att kontrollera enkla sakuppgifter. Allt som krävs är ett par mustyck och någon ynka minut av läsning och tankearbete.

Den insikten borde vara vägledande. Dessutom får slutligen inte de självgoda riksdrakarnas tokigheter stå oemotsagda.

Vidare: svensk press krisar. Måhända kan en av orsakerna vara undermålig journalistik.

C-J CHARPENTIER

För en mer uttömmande bild av Falladas liv hänvisas till boken Charpentier, C-J: *Två pennor. I Falladas och Isherwoods fotspår* (2016). Här finns dock ett mikroskopiskt fel i avsnittet om Isherwood, när jag skriver att en i Frankrike periodvis verksam tysk kommunist var fransman.

(presslagt 2016-07-05, publicerad på www.las-en-bok.com)

FOTNOT. Sedan denna text färdigställdes har Anders Q Björkman efter påpekande och korrespondens rättat ett par av de felaktiga påståendena i nätversionen av sin text; det är möjligt att fler väljer att göra detsamma.

